

ОПАРА Н.М.

к.с.-г.н., доцент кафедри безпека життєдіяльності

ДУДАРЬ Н.І.

*завідуюча лабораторією кафедри безпека життєдіяльності
Полтавська державна аграрна академія*

СТАН ОХОРОНИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

За оцінками Міжнародного бюро праці у світі щороку трапляється 270 млн. нещасних випадків, а також 160 млн. професійних захворювань. Більше половини нещасних випадків припадає на сільське господарство. За оцінками Міжнародної організації праці (МОП) сільськогосподарським виробництвом на землі займаються 1,3 млн. трудящих – близько 50 % світової робочої сили. Із 335 тис. осіб, які гинуть на виробництві щорічно, не менше ніж 170 тис. є сільськогосподарськими працівниками. Ця сфера людської діяльності є однією з найбільш небезпечних галузей економіки.

21 червня 2001 р. Генеральна конференція МОП прийняла Конвенцію 184 про безпеку та гігієну праці в сільському господарстві.

В нашій країні спостерігається аналогічна ситуація. На сільськогосподарських підприємствах використовується в основному морально застаріла і зношена на 90% техніка, яка не відповідає вимогам безпеки, що створює загрозу травмування працівників. Дуже важливим стає надійний і систематичний ремонт усього парку сільськогосподарських машин, обсяг якого постійно зростає.

За оцінками Міжнародного бюро праці щорічно нещасні випадки на виробництві і професійні захворювання забирають життя близько 2 млн. осіб і обходяться економіці більш ніж у 1,25 трлн. доларів США.

Статистичні дані Міжнародної організації праці (МОП) свідчать, що 4% світового валового продукту втрачається внаслідок нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. Праця в сільськогосподарському виробництві характеризується деякими особливостями, які вже стали традиційними: сезонність і пов'язана з нею терміновість робіт, що зумовлює перенапруження організму працюючих у певні періоди року. Польові роботи проводяться на відкритому повітрі з ранньої весни до пізньої осені і частково взимку. Застосування ручної праці характеризується частою зміною робочих операцій.

Типовим є територіальна розосередженість місць роботи і пов'язана з цим віддаленість постійного місця проживання.

В умовах нових економічних відносин на селі основою виробництва сільськогосподарської продукції стають нові організаційні форми праці: фермерство, сімейний та орендний підряд. Нові форми господарської зумовлюють інтенсифікацію трудових навантажень. При цьому нагляд за дотриманням правил техніки безпеки, медичний контроль за станом здоров'я не відповідають сучасним

вимогам. На низькому рівні знаходиться і санітарно-побутове забезпечення сільських працівників. Усі ці особливості, кожна окремо і всі разом узяті, можуть позначитися на здоров'ї працюючих, стати причиною високого рівня травматизму.

Ускладнюють ситуацію екологічні умови, що склалися, погіршення матеріально-технічної бази сільськогосподарського виробництва, економічна нестабільність у країні.

Деформування аграрного сектору економіки значною мірою вплинуло на структуру та виробничі відносини, а також ускладнило роботу з охорони парці, особливо за тих умов, коли власник (інвестор) перебуває в одному регіоні, а саме виробництво - в іншому.

Збільшилась кількість підприємств, де відсутні служби охорони парці, внаслідок чого систематична профілактична робота щодо створення безпечних умов праці не проводиться. Зросла також кількість керівників (власників) підприємств, які не пройшли навчання і перевірку знань з питань охорони праці.

Експлуатація несправної техніки є звичайним явищем, що призводить до збільшення потенційної небезпеки. Тому рівень травматизму зі смертельними наслідками з цих причин є неприпустимо високим. До найбільш травмонебезпечних належать професії: тракториста (89% смертельних випадків, комбайнера (5%), помічника комбайнера, причіплювача (5%).

Аналіз проходження потерпілими навчання, щорічної перевірки знань, вступного інструктажу, первинного та повторного інструктажів на робочому місці показує, що саме в цьому напрямі не все було гаразд. Комісіями з розслідування не встановлено наявності посвідчень, що дають право керувати технічними засобами, в 33% механізаторів, 65% осіб не пройшли щорічної перевірки знань за професією.

Вступний інструктаж був оформлений лише в 47% потерпілих, а 53% його не отримали, або відомості про проходження його в господарствах загублено. Первинний інструктаж на робочому місці не отримало 84% потерпілих і лише повторний інструктаж отримало 74%. Проходження повторних інструктажів було організоване спеціалістами не завжди вчасно.

Багато працівників сільськогосподарського виробництва працюють в умовах, які не відповідають санітарно-гігієнічним вимогам, що стають першопричиною професійних захворювань.

Найбільша кількість смертельних випадків реєструється в колективних господарствах і селянських спілках (77%), державних підприємствах сільськогосподарського виробництва (20%), фермерських і приватних підприємствах (3%).

Події, що призводять до смертельних випадків відбуваються переважно при виконанні трьох основних видів робіт: при підготовці технічних засобів до роботи (48% випадків), на транспортних роботах (28%), при виконанні польових робіт (15%). За матеріалами спеціальних розслідувань встановлено, що основна кількість нещасних випадків відбувається через дію предметів і деталей, які рухаються, обертаються, розлітаються (64%), перекидання мобільної техніки (17%), падіння мобільних машин і причепів (5%).

До основних причин, через які мали місце випадки травмування належать експлуатація несправних машин, механізмів, устаткування (37%), незадовільна організація робіт (21%), порушення правил дорожнього руху (13%), недоліки в навчанні безпечним прийомом парці (11%), порушення технологічного процесу (9%).

Травмування відбувається під час експлуатації різноманітної сільськогосподарської техніки, в основному тракторів. Із загальної кількості зареєстрованих нещасних випадків - 35% травм пов'язано з несправністю тракторів. Були несправні кожний 3-ій комбайн, кожна 7-ма кормозбиральна машина. З усього парку тракторів, на яких сталися нещасні випадки, 64% припадає на вітчизняне виробництво, з них 67% - на трактори Т-150 ХТЗ. Якщо несправність усіх марок тракторів, на яких сталися нещасні випадки, становить 39%, то для Т-150 вона досягає 53%.

У цілому найбільший відсоток (58%) несправності технічних засобів – це машини після 7-8-річної експлуатації. В умовах підвищеного рівня шуму під час роботи перебувають до 30% працівників сільського господарства, вібрації – до 20%, високої запиленості – до 17%, загазованості – до 13%, високої температури повітря – до 17%.

У тваринницьких приміщеннях рівень шуму перевищує допустимий на 3-10 Дб, швидкість руху повітря – в 1,2-1,6 рази, вміст аміаку – до 1,5 рази, концентрація пилу – у 3-10 разів, вміст у повітрі антибіотиків-стимуляторів росту – у 5-7 разів, кількість мікроорганізмів коливається до 1 млн. в 1 м³ повітря.

У зв'язку з реформуванням аграрного сектору економіки збільшилась кількість малих підприємств, у яких відсутні служба охорони праці і систематична робота з охорони праці не проводиться. Керівниками таких підприємств нерідко стають люди, які не знають законодавства про охорону праці. цьому сприяє безвідповідальність, безкарність роботодавців, внаслідок чого відсутні дієві механізми притягнення їх до відповідальності.

У нинішніх умовах, коли Міністерство аграрної політики і продовольства, як орган державної влади перейшло від владно-розпорядчих повноважень до функціональних, практично втрачено галузеву систему охорони праці. Скоротились або повністю ліквідовані служби охорони праці, навіть, на районному рівні, не говорячи вже про виробничий.

Викликає занепокоєння експлуатація машинно-тракторного парку (тракторів і комбайнів) зокрема, його значна фізична зношеність і збільшення навантаження в середньому на одного механізатора майже у два рази. У такому ж стані перебуває й автомобільний парк.

Близько 76% парку зернозбиральних комбайнів – застарілі та зняті з виробництва більше як 10 років тому.

Серйозна проблема – кваліфіковане обслуговування малих приватних підприємств з чисельністю працюючих менш ніж 50 осіб. Вони сьогодні залишились поза будь-якою увагою. Практично ні профілактикою, ні контролем за правопорушеннями у сфері охорони парці на цих підприємствах ніхто не займається: ні галузь у зв'язку зі зміною функцій, ні місцеві органи, які зареєстрували ці підприємства, не повинні нести відповідальність за них, як того

вимагає законодавство. А як наслідок, новостворені підприємства практично не мають дозволів на початок робіт. Власники розпайованої техніки, часто-густо «самопальної» (бо з 2-3 машин збирається одна, аби їздила), не реєструють машини, трактористи-машиністи не мають посвідчень.

Останніми роками в агропромисловому комплексі в цілому і в сільськогосподарському виробництві, як найбільшій складовій АПК накреслилася досить стійка тенденція до зменшення кількості потерпілих внаслідок нещасних випадків. В той же час ці зміни показників травматизму відбувалися на фоні зменшення чисельності працюючих, зниження обсягів виконуваних робіт, скорочення машинно-тракторного парку, та поголів'я худоби, але рівень виробничого травматизму і в першу чергу смертельного залишається високим.

Література:

1. І.П. Пістун, В.В. Хом'як, Й.В. Хом'як. Охорона праці в сільському господарстві (технічне обслуговування і ремонт машин сільськогосподарського виробництва). Суми. 2007. Університетська освіта.